

Xây dựng văn hóa của Trung Quốc trong thời kỳ quá độ

ThS. HẬU THUẬN HỒNG

Học viện Kỹ thuật Chuyên nghiệp Nam Ninh, Trung Quốc; Email: 314472150@qq.com

Tóm tắt: Sau khi thành lập nước Trung Quốc mới, Trung Quốc bước vào thời kỳ điều chỉnh và thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (CNXH). Các yếu tố xã hội chủ nghĩa (XHCN) đã được thể hiện đầy đủ trong sự phát triển kinh tế, chính trị, điều đó đã cung cấp tính tất yếu và khả năng cho việc cải tạo, xây dựng đối với công tác mặt trận văn hóa. Để thực hiện một cách suôn sẻ quá độ lên CNXH, trong lĩnh vực văn hóa, chúng ta đã trải qua một loạt tiến trình lịch sử phức tạp và gian khổ lâu dài từ những quan niệm ban đầu về chiến lược văn hóa, sự phổ biến các phong trào văn hóa đến việc xây dựng nền văn hóa mới, hình thành các loại hình văn hoá mới, hiện thực sự phát triển văn hoá mới đã thúc đẩy bước phát triển lớn cho sự nghiệp văn hoá Trung Quốc. Điều này bao gồm việc kiên trì quan điểm chỉ đạo của chủ nghĩa Mác, kiên trì sự lãnh đạo của Đảng đối với văn hóa, chủ trương việc cải tạo văn hóa song song với việc xây dựng văn hóa, thể hiện ý nghĩa gợi ý và có giá trị thực tiễn quan trọng đối với việc thực hiện phát triển văn hóa mới trong thời đại mới.

Từ khóa: thời kỳ quá độ; xây dựng văn hóa; phát triển văn hóa.

Sau khi nước Cộng hòa nhân dân Trung Hoa được thành lập, chính quyền nhân dân mới ra đời ngày càng được củng cố, nền kinh tế quốc dân được khôi phục và phát triển hơn nữa, hệ thống kinh tế chính trị dân chủ mới từng bước được hình thành. Đồng thời, công tác trên mặt trận văn hóa cũng được đưa vào chương trình và khởi động, toàn xã hội thể hiện một khí thế sôi nổi, phồn vinh. Nhân tố XHCN chiếm vị trí quan trọng hàng đầu trong nền kinh tế, chính trị, văn hóa, nhưng nhân tố phi XHCN vẫn chưa bị loại bỏ hoàn toàn, văn hóa tư sản cũ cũng như tư tưởng phong kiến vẫn tồn tại nhất định. Sự thúc đẩy của hiện thực xã hội, sự đan xen của các mâu thuẫn và xung đột, và sự hướng dẫn của văn hóa khoa học đã cung cấp tính tất yếu và khả năng cho sự cải tạo của văn hóa trong thời kỳ quá độ.

1. Tính tất yếu và khả năng của việc cải tạo văn hóa trong thời kỳ quá độ

Từ khi thành lập nước Trung Quốc mới đến khi hoàn thành cơ bản công cuộc cải tạo XHCN, đây là một thời kỳ quá độ lịch sử đặc biệt, mà phương hướng cuối cùng của là tiến tới xã hội XHCN. Loại hình văn hóa XHCN này không chỉ là sự lựa chọn lịch sử, mà còn là mục tiêu theo đuổi của nhân dân. Đồng thời, việc xác lập quan điểm chỉ đạo của hệ tư tưởng mác-xít và nền văn hóa XHCN với tư cách là sự phản ánh kinh tế và chính trị cũng tạo ra những khả năng vô hạn cho việc cải tạo văn hóa trong thời kỳ quá độ.

1.1. Tính tất yếu của việc cải tạo văn hóa trong thời kỳ quá độ

Quá trình chuyển đổi từ nền văn hóa chủ nghĩa dân chủ mới sang nền văn hóa XHCN là một sự lựa chọn lịch sử. “Cái gọi là nền văn hóa chủ nghĩa dân chủ mới là nền văn hóa chống đế quốc, chống phong kiến của quần chúng nhân dân”, là sản phẩm lý luận chủ nghĩa Mác và là vũ khí tinh thần chỉ đạo xây dựng cách mạng Trung Quốc. Với sự thành lập nước Trung Quốc mới và việc hoàn thành nhiệm vụ chống đế quốc, chống phong kiến, Trung Quốc đã bước vào giai đoạn quan trọng của quá trình chuyển đổi từ XHCN dân chủ mới sang xã hội XHCN. Thời kỳ quan trọng và là điểm mấu chốt này trong lịch sử, không chỉ đòi hỏi năng suất kinh tế mạnh và chính trị ổn định làm cơ sở bảo đảm nâng cao mức sống của nhân dân, phát triển và tiến bộ của xã hội, đất nước, mà còn đòi hỏi phải có vũ khí tư tưởng mới để nhân dân giác ngộ, đổi mới ở mức độ nhất định, qua đó góp phần vào sự phát triển kinh tế và chính trị của đất nước. Do vậy khi nền văn hóa dân chủ mới không còn phù hợp với mục tiêu xây dựng đất nước XHCN đã đòi hỏi phải có nền văn hóa XHCN. Điều kiện quốc gia đặc biệt và sứ mệnh lịch sử đó xác định phương hướng tương lai của đất nước Trung Quốc phải là xã hội XHCN, và với tư cách là sự phản ánh kinh tế chính trị của văn hóa, đích đến cuối cùng của nó cũng phải là văn hóa XHCN. Khi đất nước bắt đầu một cuộc cách mạng mới nhằm

lật đổ chủ nghĩa tư bản, nền văn hóa dân chủ mới chắc chắn sẽ mất đi ý nghĩa và chức năng thực tiễn của nó, thay vào đó trở thành sản phẩm của lịch sử, và nền văn hóa dân chủ mới tất yếu sẽ chuyển thành nền văn hóa XHCN.

Chuyển từ nền văn hóa dân chủ mới sang nền văn hóa XHCN là sự lựa chọn của nhân dân. Nền văn hóa dân chủ mới là thành quả xuất sắc của Đảng lãnh đạo nhân dân các dân tộc trong cả nước tích lũy kinh nghiệm và rút ra bài học từ thực tiễn cách mạng chống đế quốc, chống phong kiến. Tuy nhiên, vì khó khăn, gian khổ của nhiệm vụ cách mạng, bởi vậy nền văn hóa dân chủ mới vẫn chưa thể xóa bỏ triệt để ảnh hưởng tiêu cực của nền văn hóa tư sản, phong kiến cũ đối với quần chúng nhân dân. Trong đó, người tiêu biểu chủ trương đề cao văn hóa tư sản là Hồ Thích, vốn là người đề xướng và xây dựng Phong trào Văn hóa mới, nhưng sau Phong trào Ngũ tứ (ngày 4 tháng 5), ông “sùng bái văn hóa phương Tây và chủ trương Tây hóa hoàn toàn”, sử dụng các biện pháp cải tạo tư sản đối với tư tưởng của chủ nghĩa Mác, đã giam cầm nghiêm trọng tư duy của nhân dân. Sau khi thành lập Trung Quốc Mới, giới văn học và triết học đã chỉ trích và thanh trừng tư tưởng của ông. Văn hóa phong kiến có từ lâu đời và tác động sâu sắc đến suy nghĩ và hành động của con người nên văn hóa phong kiến cũ phải mất một thời gian dài mới thích ứng được những thay đổi của xã hội mới.

1.2. Tính khả năng của việc cải tạo văn hóa trong thời kỳ quá độ

Địa vị chỉ đạo của chủ nghĩa Mác tạo khả năng cho sự cải tạo văn hóa. Tư tưởng chỉ đạo của chủ nghĩa Mác là linh hồn tinh thần của nền văn hóa dân chủ mới, nền văn hóa XHCN, là vũ khí tư tưởng khoa học để nhận thức và cải tạo thế giới, thể hiện xu thế, trào lưu của nền văn hóa tiên tiến, định hướng bản chất và phương hướng của việc xây dựng văn hóa của đất nước. Sau khi thành lập nước Trung Quốc mới, dưới sự dẫn dắt của hệ tư tưởng chỉ đạo của chủ nghĩa Mác, đất nước Trung Quốc đã thiết lập được ba hệ thống chính trị dân chủ chủ yếu về chính trị, thúc đẩy khôi phục và phát triển kinh tế, đặt cơ sở sản xuất cho sự phát triển xã hội. Cả môi trường dân chủ chính trị và sự phát triển kinh tế nhanh chóng đều tạo tiền đề cho sự phát triển của văn hóa. Điều đó có nghĩa là, chỉ có kiên trì quan điểm chỉ đạo của chủ nghĩa Mác, nền văn hóa thời kỳ đầu thành lập nước Cộng hòa Nhân dân

Trung Hoa mới có thể thích ứng với nền chính trị và kinh tế không ngừng phát triển trong thời kỳ mới, và có thể mang lại khả năng một môi trường sống để cải tạo văn hóa.

Sự phản ánh kinh tế và chính trị mang bản chất XHCN vào văn hóa tạo khả năng cho sự cải tạo văn hóa. Một hình thái văn hoá nhất định là sản phẩm của một giai đoạn lịch sử xã hội nhất định, có tính giai đoạn và tính mục đích rõ ràng. Nền văn hóa dân chủ mới có nguồn gốc từ thời kỳ cách mạng dân chủ mới, không ngừng làm được phong phú, hoàn thiện và phát triển với nhiệm vụ cách mạng phản đế, phản phong và mục tiêu cuối cùng là phấn đấu hoàn thành sự nghiệp cách mạng. Nền văn hóa XHCN sau khi xây dựng trong chế độ XHCN cơ bản về đã lãnh đạo nhân dân các dân tộc trong cả nước phấn đấu vì sự nghiệp XHCN. Đây cũng chính là sản phẩm của nền kinh tế, chính trị xã hội XHCN. Sau khi thành lập nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa, mọi thứ còn lại để xây dựng lại, đất nước vừa khác hẳn với xã hội tư bản chủ nghĩa, lại khác với xã hội XHCN, đứng trước thời kỳ cơ hội và chuyển đổi lớn là một xã hội có tính chất quá độ rõ ràng. Lúc đó, nhân tố XHCN đã chiếm ưu thế tuyệt đối cả về kinh tế và chính trị, với tư cách là nền văn hóa phản ánh kinh tế và chính trị XHCN, quá độ lên văn hóa XHCN càng trở nên khả thi.

2. Sự hình thành và phát triển của việc xây dựng văn hoá trong thời kỳ quá độ

Công cuộc xây dựng kinh tế, chính trị trong thời kỳ quá độ đã đạt được trình độ phát triển nhất định, nhiệm vụ xây dựng văn hoá là khó khăn gian khổ. Để hình thành hình thái tư tưởng và quyền lực văn hóa mềm phù hợp với sự phát triển của xã hội một cách sớm nhất, Đảng và Nhà nước đã quan tâm và ủng hộ mạnh mẽ công tác mặt trận văn hóa, từ ý tưởng xây dựng văn hóa ban đầu đến sự xác lập, hình thành và phát triển hình thái văn hóa mới đã trải qua một thời kỳ lịch sử lâu dài.

2.1. Sự nảy mầm: coi trọng văn hóa và đề ra ý tưởng chiến lược văn hóa

Ngay từ tháng 6 năm 1949, bài phát biểu của Mao Trạch Đông tại cuộc họp trụ bị của Hội nghị Hiệp thương Chính trị mới đã chỉ rõ rằng sau khi thành lập nước Trung Quốc mới, chúng ta phải “Đem hết khả năng để khôi phục và phát triển sự nghiệp kinh tế của nhân dân, và đồng thời khôi phục và phát triển sự nghiệp giáo dục văn hóa của nhân dân. Có thể thấy,

Mao Trạch Đông đã có tầm nhìn xa và tính dự kiến trong việc cải tạo và xây dựng lĩnh vực văn hóa, đồng thời có thể hiểu rõ và thấy vai trò động lớn của văn hóa đối với sự phát triển của kinh tế, chính trị và thậm chí mọi mặt cả nước. Tháng 9 năm 1949, Hội nghị Hiệp thương Chính trị Nhân dân Trung Quốc lần đầu tiên được tổ chức tại Bắc Bình, trong bài phát biểu khai mạc, Mao Trạch Đông đã chỉ rõ và trịnh trọng tuyên bố rằng cao trào xây dựng văn hóa tất yếu sẽ đi kèm với khôi phục và phát triển kinh tế. Nhân dân cả nước coi trọng tư tưởng xây dựng văn hóa, tích cực thực hiện công tác giáo dục văn hóa, để đứng trên thế giới với một diện mạo mới.

2.2. Tiên đề: xóa nạn mù chữ và phổ cập phong trào văn hoá

Sau khi thành lập nước Trung Quốc mới, nhân dân được giải phóng khỏi ách áp bức và trở thành người chủ đất nước. Để khôi phục và phát triển kinh tế, nâng cao năng suất và trình độ sản xuất, tạo nền tảng kinh tế vững chắc cho sự phát triển các sự nghiệp, đồng đạo các tầng lớp nhân dân đã hăng hái tham gia vào lao động sản xuất. Tuy nhiên, do những hạn chế cơ cấu tri thức và trình độ văn hóa, họ không biết phải làm gì khi đối mặt với công cụ sản xuất và công nghệ sản xuất. Theo thống kê chưa đầy đủ, trừ một số quan chức, doanh nhân hầu như không ai biết đọc, biết viết, tỷ lệ mù chữ cao tới 95%. Để giải quyết vấn đề này, đồng chí Mao Trạch Đông đã lãnh đạo nhân dân cả nước thực hiện hàng loạt công việc xóa mù chữ, phổ cập văn hóa từng bước và có kế hoạch.

2.3. Nền tảng: xóa bỏ cái cũ và chế tạo cái mới, và thiết lập hình thái văn hóa mới

Trong khi phong trào xóa mù chữ đạt được kết quả tốt, nhu cầu hiểu biết văn hóa của người dân ngày càng cao, thì nhu cầu và kỳ vọng về hình thức văn hóa mới sau khi thành lập nước Trung Quốc mới ngày càng trở nên mạnh mẽ hơn. Để thoát khỏi ảnh hưởng vô hình của các lực lượng tàn dư và hình thức văn hóa cũ đối với con người càng sớm càng tốt, và thúc đẩy quá trình chuyển đổi từ nền văn hóa dân chủ mới sang nền văn hóa XHCN, Ban Chấp hành Trung ương Đảng đã thực hiện một loạt biện pháp để cải tạo giáo dục văn hóa cũ, cũng như văn học, nghệ thuật và ngôn ngữ cũ, từng bước thiết lập hình thái văn hóa XHCN mới.

2.4. Biểu trưng: Dựa trên tư tưởng chủ nghĩa Mác, thiết lập hướng dẫn văn hóa mới

Trung Quốc mới là sản phẩm của sự đan xen nhiều

mâu thuẫn, sự tác động của nhiều thế lực và sự kích động của nhiều tư tưởng khác nhau. Đứng trước mục tiêu và nhiệm vụ xóa bỏ các quan niệm và tư tưởng cũ, thiết lập văn hóa, và tuyên truyền các giá trị chủ đạo, cũng như thúc đẩy sự phát triển của xã hội XHCN. Trong giai đoạn tư duy hỗn độn đặc biệt như vậy, việc tìm ra một trụ cột tinh thần để làm trụ đỡ tinh thần cho sự phát triển đất nước lại càng cần thiết. Trải qua thực tiễn lịch sử xã hội và sự chiêm nghiệm của nhân dân, tư tưởng của chủ nghĩa Mác chứa đựng nội hàm và hàm ý khoa học, là liều thuốc tốt để dẫn đến xã hội XHCN, thậm chí là xã hội cộng sản chủ nghĩa. Vì vậy, việc xác lập quan điểm chỉ đạo của tư tưởng Mác là cấp thiết nhất.

2.5. Phát triển: Thực hiện “Đôi trăm” để thúc đẩy sự phát triển văn hóa mới

Sự xác lập tư tưởng chỉ đạo chủ yếu của chủ nghĩa Mác, “Kế hoạch 5 năm lần thứ nhất” được triển khai có trật tự, và sự phát triển mạnh mẽ của các mặt trận XHCN đã đặt nền tảng kinh tế vững chắc cho sự phát triển của các sự nghiệp khác nhau của đất nước, xã hội và con người, đời sống nhân dân từng bước được nâng lên, lòng hăng hái xây dựng CNXH ngày càng dâng cao làm cho yêu cầu và chất lượng đời sống tinh thần của nhân dân ngày càng cao. Ngoài ra, Trung Quốc sao chép mô hình văn hóa của Liên Xô lúc bấy giờ dẫn đến sự xáo trộn về học thuật và chính trị, sinh ra chủ nghĩa giáo điều, chủ nghĩa hình thức. Nhân dân rất cần một chính sách văn hóa mới để chỉ đạo cho việc xây dựng văn hóa mới. Trước những vấn đề trong lĩnh vực nghệ thuật ở Trung Quốc, Mao Trạch Đông đã đưa ra phương châm “Trăm hoa đua nở”. Để đối phó với những vấn đề trong lĩnh vực học thuật, Mao Trạch Đông lại đưa ra chủ trương “Trăm nhà đua tiếng”. Đồng thời, chúng ta không nên áp dụng tập quán khước từ các nền văn hóa ngoại lai, mà nên nhìn nhận sự đa dạng, phong phú của các văn hóa, và sử dụng chúng sao cho hòa nhập và bao trùm.

3. Kinh nghiệm lịch sử và gợi ý thực tế về xây dựng văn hóa trong thời kỳ quá độ

Trong thời kỳ quá độ XHCN, Đảng Cộng sản Trung Quốc (ĐCS) vừa giữ vai trò lãnh đạo, vừa là đội tiên phong, ngoài những thành tựu đáng mừng về kinh tế, chính trị, Đảng còn luôn tiêu biểu cho phương hướng của nền văn hóa tiên tiến trong lĩnh vực văn hóa luôn dựa trên chủ nghĩa Mác làm tư tưởng chỉ đạo, đẩy mạnh công cuộc cải tạo và xây dựng văn hóa, nền văn

hóa trong thời kỳ quá độ đã đạt được những bước tiến, nhảy vọt. Điều này có giá trị gợi ý và tham khảo rất quan trọng đối với việc nhận thức sự phát triển mới của văn hóa trong thời đại mới của chúng ta.

3.1. Kiên trì quan điểm chỉ đạo của chủ nghĩa Mác

Kiên trì quan điểm chỉ đạo của chủ nghĩa Mác là nền tảng tinh thần cho sự phát triển của nền văn hóa mới trong thời đại mới của chúng ta. Trong những ngày đầu thành lập nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa, mọi tư tưởng phức tạp, lĩnh vực tư tưởng và văn hóa đang trào dâng trào lưu. Chủ nghĩa Mác nổi bật trong các nền văn hóa và hệ tư tưởng khác nhau sau khi được trải qua thực tiễn, và sự lựa chọn của lịch sử và nhân dân. Sau khi thành lập nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa, Đảng và Nhà nước bắt đầu không ngừng tăng cường tuyên truyền và phát triển lý luận của chủ nghĩa Mác. Mọi người phải nắm bắt tư tưởng, để ngăn chặn sự trôi dạt và trượt lở của tư tưởng. Trên cơ sở toàn dân học tập, các tác phẩm kinh điển như Marx, Engels và Lenin đã được biên soạn và xuất bản một cách có kế hoạch, tạo nên một làn sóng nghiên cứu tư tưởng của chủ nghĩa Mác.

3.2. Kiên trì sự lãnh đạo của Đảng đối với văn hóa

Kiên trì sự lãnh đạo của Đảng đối với văn hóa là bảo đảm quan trọng cho sự phát triển của nền văn hóa mới trong thời đại mới. Trong giai đoạn quá độ đặc biệt và khó khăn của CNXH, Đảng đã lãnh đạo nhân dân hoàn thành công cuộc khôi phục và phát triển nền kinh tế quốc dân, xây dựng và thực hiện hệ thống chính trị dân chủ nhân dân, đồng thời cũng hướng dẫn công tác cải tạo văn hoá và xây dựng văn hoá, thành lập Hình thức văn hoá mới phù hợp sự phát triển kinh tế và chính trị đã thực hiện bước phát triển mới của văn hoá. Dưới sự chỉ đạo, xây dựng của Ban Chấp hành Trung ương Đảng, kết hợp chủ nghĩa Mác với điều kiện cụ thể của đất nước Trung Quốc, hiện thực bước tiến nhảy vọt của chủ nghĩa Mác, tạo ra nền văn hóa mới độc đáo ở Trung Quốc và làm cho các sự nghiệp liên quan đến văn hóa phát triển mạnh mẽ. ĐCS Trung Quốc là lực lượng nòng cốt, lãnh đạo thực hiện các sự nghiệp ở Trung Quốc, sự phát triển của đất nước, tiến bộ của xã hội, hạnh phúc của nhân dân không thể tách rời việc xây dựng và thực hiện các chính sách của Trung ương Đảng. Kể từ khi Đảng ra đời, những nét nổi bật của Đảng đã được tỏa sáng, bởi sự tồn tại của Đảng có ý nghĩa là sứ mệnh lịch sử, là trách nhiệm, là trụ cột vững chắc cho công cuộc phục

hưng đất nước, dẫn dắt chúng ta từng bước trở nên mạnh mẽ hơn, và chắc chắn sẽ dẫn đến tương lai tươi sáng hơn. Vì vậy, ĐCS Trung Quốc là lần trải để mỗi chúng ta gắn bó và bảo vệ, hãy luôn giữ Đảng ở vị trí quan trọng nhất trong lòng mình, tuân theo sự sắp xếp và chỉ thị của Trung ương Đảng và hãy đóng góp công sức nhỏ bé của mình cho sự phát triển của Đảng, sự phát triển của sự nghiệp XHCN.

3.3. Kiên trì việc cải tạo văn hóa song song với việc xây dựng văn hóa

Coi trọng cải tạo và xây dựng văn hóa là chủ trương, chiến lược quan trọng để phát triển nền văn hóa mới trong thời kỳ mới. Trong thời kỳ quá độ lên CNXH, cũng giống như ba cuộc cải tạo lớn, chúng ta cũng đã nhận thức rõ sự cải tạo, xây dựng và phát triển của mặt trận văn hóa trên lĩnh vực văn hóa. Mục đích cơ bản của việc cải tạo văn hoá chủ yếu là xoá bỏ các loại tàn dư phong kiến trên lĩnh vực tư tưởng và văn hoá bấy giờ, đầu độc và kiểm soát những tư tưởng thối nát tư sản đối với tinh thần của nhân dân, phát triển chúng thành những tư tưởng và văn hóa tiên tiến và chính thống đáp ứng yêu cầu của sự tiến bộ của thời đại, từ đó thực hiện sự chuyển đổi suôn sẻ từ nền văn hóa dân chủ mới sang nền văn hóa XHCN. Xây dựng văn hóa là kết quả tất yếu và là yêu cầu tất yếu của quá trình cải tạo văn hóa, sau khi nội dung và thực trạng của văn hóa chính thống được làm rõ, phải được tiếp tục phát huy, làm phong phú và nâng cao, như tăng cường nỗ lực trên các lĩnh vực như văn học nghệ thuật, giáo dục tư tưởng, văn học, nghệ thuật và thể thao. Đẩy mạnh xây dựng đội ngũ văn hóa lớn hơn và xây dựng một nền tảng giao lưu văn hóa rộng rãi hơn, nhằm đạt được sự học hỏi lẫn nhau và hội nhập lẫn nhau giữa các nền văn hóa, đồng thời thực hiện sự xây dựng và thịnh vượng không ngừng của văn hóa. Nền văn hóa của mỗi thời đại không thể được đảm bảo là thuần túy và chân thực nhất, và luôn có những khiếm khuyết và không hoàn hảo của nó. Theo định hướng lịch sử mới, chúng ta cần xoá bỏ nền văn hóa lạc hậu, học hỏi nền văn hóa tiên tiến, xây dựng cục diện mới phát triển thịnh vượng văn hóa./.